

O CRITICĂ A ESENȚIALISMULUI LUI KRIPKE CU PRIVIRE LA GENURILE NATURALE

A CRITIQUE OF KRIPKE'S ESSENTIALISM ABOUT BIOLOGICAL NATURAL KINDS

Corina GRIGORIU*

Abstract: The present paper consists of two main sections. In the first section, I present Kripke's view concerning the essence of natural kinds and other relevant concepts, while in the second I try to offer a critical perspective on this topic, suggesting a few weaknesses of Kripke's account.

Keywords: essentialism, essential properties, natural kinds, proper names.

I. INTRODUCERE

În această lucrare îmi propun să abordez tema proprietăților esențiale ale genurilor naturale (referindu-mă, cu precădere, la cazul genurilor naturale biologice), așa cum apare aceasta în formularea lui Kripke din *Numire și necesitate*.

Structura lucrării cuprinde două secțiuni extinse în care, pe rând, prezint poziția lui Kripke în raport cu tema mai sus amintită și ofer o serie de argumente în sprijinul tezei că esențialismul lui Kripke cu privire la genurile naturale (biologice) suferă o serie de neajunsuri.

În cele ce urmează, fac o scurtă trecere în revistă a principalelor noțiuni pe care Kripke le utilizează în *Numire și necesitate* și, în special, a celei de proprietate esențială. Motivul pentru care am simțit nevoia unei astfel de prezentări este acela că facilitează o mai bună înțelegere a contextului în care Kripke

* Corina Grigoriu, PhD. researcher at the Faculty of Philosophy, University of Bucharest. For correspondence use the address: corinagrigoriu@yahoo.com.

introduce problema genurilor naturale, a poziției sale esențialiste, precum și a posibilelor dificultăți cu care s-ar putea confrunta o astfel de viziune.

II. PROPRIETĂȚI ESENȚIALE, NUME PROPRII ȘI GENURI NATURALE

Încă din prefața lucrării *Numire și necesitate*¹, Kripke recunoaște că, deși intuiția sugerează că numele proprii referă întotdeauna la unul și același obiect, el însuși ar fi asumat inițial că lucrurile pot sta astfel: „ideea noastră intuitivă despre numire sugerează că numele sunt rigide, dar cred că odată am presupus vag, influențat fiind de presupuziții răspândite, că din moment ce este evident că există identități contingente între așa-numitele nume proprii obișnuite, astfel de nume obișnuite nu trebuie să fie rigide.”² Ceea ce își propune în lucrarea citată mai sus, ca și în „Identitate și necesitate”, este însă tocmai restaurarea intuițiilor noastre comune cu privire la felul în care funcționează numele proprii în limbajul uzual, respingând totodată evidența aparentă pentru enunțurile de identitate contingentă.

Un prim pas în această direcție l-a reprezentat, desigur, disocierea numelor proprii obișnuite de descripțiile definite, Kripke desprinzându-se astfel de tradiția descriptivistă cu privire la numele proprii, care susține că acestea din urmă funcționează în limbaj ca abrevieri ale unor descripții unic identificatoare, fiind astfel sinonime cu descripțiile.³ Motivul pentru care Kripke a considerat necesară o astfel de direcție este acela că, spre deosebire de numele proprii care, potrivit intuițiilor noastre, referă în toate lumile posibile la unul și același obiect, referentul unei descripții definite nu rămâne cu necesitate invariabil atunci când ne imaginăm că lucrurile ar fi putut să stea altfel decât se prezintă ele de fapt, la lumea actuală.

Ce stă, deci, la baza acestei diferențe fundamentale între numele proprii și descripțiile definite? Potrivit lui Kripke, răspunsul trebuie căutat în faptul că acestea din urmă exprimă, în mod obișnuit, numai proprietăți *contingente* ale indivizilor la care numele proprii referă în mod rigid. Pentru a lua un exemplu dintre cele oferite de Kripke, numele propriu „Nixon” ar fi echivalent cu descripția definită: „individul care a câștigat alegerile în 1968”. Problema este însă că ne putem imagina foarte ușor o situație (sau o lume posibilă) în care altcineva, în afară de Nixon, ar fi câștigat alegerile. Or, în măsura în care referentul descripției definite este acel unic individ care satisface descripția, ar trebui să spunem că, în această lume posibilă în care Nixon ar fi pierdut alegerile, acesta nu mai satisface descripția și, deci, că nu mai

¹ Kripke, Saul, *Numire și necesitate*; tr. Mircea Dumitru, All, București, 2001.

² Idem, p. 11.

³ Mai există, desigur, și o variantă a descriptivismului care susține că, deși descripțiile definite nu sunt sinonime cu numele proprii, ele au rolul de a fixa referința acestora. Nu voi insista însă aici pe detalierea formelor pe care le îmbracă această teorie a numelor proprii și a consecințelor care decurg de aici, ci mă voi concentra, în cele ce urmează, numai pe aspectele care sunt relevante pentru caracterizarea noțiunii de proprietate esențială.

constituie referentul ei. Descripția ar putea referi, astfel, la orice alt individ care se întâmplă să întrunească proprietățile de mai sus, ceea ce înseamnă că descripțiile definite nu referă întotdeauna la același obiect în toate lumile posibile (în care acel obiect există). Prin urmare, dacă numele proprii ar fi *synonime* cu ele, atunci, în situația imaginată, numele „Nixon” nu ar mai referi la individul numit astfel la lumea actuală, ci la acel individ care, în situația contrafactuală, satisface descripția. Dar, susține Kripke, nu acesta este felul în care funcționează numele proprii în mod obișnuit, și nu acesta este modul în care reușim să referim prin intermediul lor.

Atunci când ne întrebăm dacă *Nixon* ar fi putut să piardă alegerile, întrebăm ceva despre *acest* individ, anume dacă *el* ar fi putut pierde alegerile. Intuitiv, răspunsul la o astfel de întrebare trebuie să fie afirmativ. Desigur, este posibil ca Nixon să fi pierdut alegerile în 1968, și, în această situație, ne-am referi în continuare la individul care, la lumea actuală, a câștigat de fapt alegerile. Numele proprii își păstrează deci referentul în toate lumile posibile (sunt designatori rigizi), spre deosebire de descripțiile definite (care sunt designatori nonrigizi). Prin urmare, nu poate fi vorba despre o relație de sinonimie între cele două tipuri de designatori.

De remarcat la argumentul prezentat mai sus este faptul că, încă de la început, Kripke face apel la distincția dintre proprietăți necesare și proprietăți contingente. Motivul pentru care considerăm intuitivă ideea că ne putem referi în continuare la același individ pe care la lumea actuală îl numim „Nixon” chiar și în situația contrafactuală în care acesta ar fi pierdut alegerile, este acela că victoria electorală nu pare să se numere printre proprietățile pe care Nixon nu ar fi putut să nu le aibă. Individul desemnat prin numele de „Nixon” are o serie întreagă de proprietăți contingente – printre care proprietatea de a fi câștigat alegerile în 1968, de a fi avut o anumită culoare a părului, de a fi fost american, etc. – care i-ar fi putut lipsi și fără de care ar fi rămas, totuși, același individ. Simplul fapt că ne putem imagina o situație contrafactuală în care reușim să ne referim în continuare la Nixon în ciuda faptului că acestuia îi lipsesc poate toate aceste proprietăți reprezintă, potrivit lui Kripke, un test intuitiv care demonstrează că indivizii au astfel de proprietăți contingente.

Dat fiind că există proprietăți contingente, care sunt atunci acele proprietăți pe care, dacă nu le-ar mai avea într-o situație contrafactuală, Nixon nu ar mai fi Nixon? „Care sunt acele proprietăți, în afara celor triviale precum identitatea cu sine, pe care acest obiect trebuie să le aibă dacă e vorba să existe, pe care dacă un obiect nu le are, nu ar mai fi acest obiect?”¹ Dacă nu ar exista

¹ Kripke, Saul, *Identity and Necessity*; în „Philosophical Troubles”, Oxford University Press, vol. 1, 2011, pp. 178-179: „What properties, aside from trivial ones like self-identity are such that an object has to have them if it exists at all, are such that if an object did not have it, it would not be this object?” Aceasta ar fi definiția standard a noțiunii de proprietate esențială, la care Kripke adaugă următoarea observație: „(...) an exception must be made for existence itself: on the definition given, existence would be trivially essential. We should regard existence as essential to an object only if the object necessarily exists.”, *ibid.*, nota 12.

astfel de proprietăți esențiale, ne-am putea imagina, la limită, o lume posibilă în care Nixon nu ar mai avea nici una dintre proprietățile pe care le posedă la lumea actuală. Într-un astfel de caz ar fi totuși greu de imaginat cum Nixon ar mai putea fi unul și același individ.

Răspunsul lui Kripke este că, deși ne putem imagina o mulțime de situații contrafactice care îl implică pe Nixon, nu ne putem totuși imagina cum ar putea Nixon să fie exact acest individ, în situația în care ar proveni din părinți diferiți față de cei pe care i-a avut de fapt. Riguros vorbind, proprietatea esențială a lui Nixon ar fi, potrivit lui Kripke, aceea de a proveni din exact acea pereche de gameți (spermatozoid și ovul) din care a provenit de fapt. Putem, desigur, încerca să imaginăm astfel de scenarii în care, lipsindu-i această proprietate, Nixon ar continua să fie Nixon dar, în măsura în care Kripke are dreptate, acestea nu ar fi cu adevărat cazuri în care Nixon ar mai fi Nixon. De pildă, putem încerca să ne închipuim că exact acest individ a provenit, de fapt, din alți părinți, conservând, în rest, toate proprietățile pe care Nixon le are de fapt. Aceasta însă, argumentează Kripke prin apel la intuiție, ar fi o situație în care am putea vorbi despre un individ care îi seamănă lui Nixon în multe privințe, fără să fie însă identic cu el. Dat fiind Nixon, ne putem imagina foarte multe feluri în care viața sa ar fi putut fi diferită, însă nu e evident cum ne-am putea imagina că mai vorbim despre aceeași persoană în condițiile în care ar fi provenit din alți părinți.

Prin analogie, Kripke consideră în *Numire și necesitate* și cazul unui obiect inanimat, precum o masă de lemn. Deși este, desigur, imaginabilă o situație în care masa ar fi avut proprietatea de a fi situată într-o altă cameră aflată pe un alt continent, nu ne putem imagina, susține Kripke, cum „s-ar fi putut ca această masă să fi fost făcută dintr-o bucată de lemn complet diferită, sau chiar din apă, în mod ingenios solidificată sub formă de apă”¹. Nu ne putem imagina, cu alte cuvinte, cum ar fi posibil ca una și aceeași masă să fi provenit din și să fie constituită din altă materie decât cea din care provine și este alcătuită de fapt.

Desigur, apelul la intuiție ar putea fi privit ca un slab argument pentru a susține astfel de afirmații tari cu privire la proprietățile esențiale ale obiectelor materiale. Așa cum aminteam mai sus, chiar noțiuni precum cea de proprietate esențială sau cea de proprietate contingentă sunt întemeiate în lucrarea lui Kripke pe intuiția comună potrivit căreia obiectele pot avea proprietăți ce le-ar fi putut lipsi, precum și proprietăți pe care nu s-ar fi putut întâmpla să nu le aibă. Așa cum el însuși recunoaște, „unii filosofi consideră că faptul că ceva are conținut intuitiv este o dovadă foarte neconcludentă în favoarea lui. Eu personal cred că este o dovadă foarte puternică în favoarea a oricui. Într-un fel, de fapt nici nu știu ce dovadă mai concludentă am putea avea despre oricine, la urma urmei.”²³

¹ Kripke [2001] p. 96.

² Idem, p. 42.

³ Voi reveni în cursul acestei lucrări la valoarea argumentativă a intuițiilor, în contextul în care voi prezenta o serie de consecințe contraintuitive care derivă din teza lui Kripke, potrivit căreia structura internă reprezintă esența genurilor naturale..

Lăsând însă la o parte forța acestor argumente, pentru scopurile lucrării de față este important să observăm rolul pe care proprietățile esențiale îl au în caracterizarea numelor proprii ca designatori rigizi. În măsura în care obiectelor le-ar lipsi astfel de proprietăți necesare, este greu de văzut cum numele care referă direct la aceste obiecte ar mai putea fi designatori rigizi. Căci pentru a fi designator rigid, numele propriu trebuie să refere la același obiect în toate lumiile posibile. Însă dacă obiectul astfel desemnat nu are o esență, el nu reprezintă practic altceva decât o colecție de proprietăți contingente, ce pot, desigur, varia în lumi posibile diferite. De altfel, aceasta era diferența fundamentală dintre numele proprii ca designatori rigizi și descripțiile definite care, pentru Kripke, nu sunt, în mod obișnuit, decât designatori non-rigizi.

Aminteam la începutul acestei secțiuni faptul că acestea din urmă referă prin intermediul unor proprietăți care, de cele mai multe ori¹, îi aparțin obiectului numai în mod contingent. Or, în momentul în care ne imaginăm o lume posibilă în care obiectul desemnat la lumea actuală nu mai satisface descripția, aceasta din urmă referă, în situația contrafactuală imaginată, la un alt obiect care posedă respectivele proprietăți (sau nu referă, poate, la nimic, în cazul în care nimeni și nimic nu satisface descripția). Dacă obiectele nu ar poseda decât astfel de proprietăți contingente, ar părea, deci, că nu avem la îndemână o modalitate prin care să menținem invariabilă referința unui designator în lumi posibile diferite de lumea actuală.

Având în minte acest context, putem trece mai departe la discutarea analogiei pe care Kripke o trasează între numele proprii și termenii care numesc genuri naturale. În *Numire și necesitate*, acesta susține ideea potrivit căreia „termenii pentru genurile naturale sunt mult mai apropiați de numele proprii decât se presupune de obicei. Astfel, vechiul termen ‘nume (substantiv) comun’ este foarte potrivit pentru predicate care marchează specii sau genuri naturale, cum ar fi ‘vacă’ sau ‘tigru’. [...] Considerațiile mele se aplică de asemenea unor anumiți termeni de masă pentru genurile naturale, cum ar fi ‘aur’, ‘apă’ și alții de acest fel.”²

În ce fel se susține această analogie? În primul rând, referința termenilor pentru genuri naturale le este atribuită într-un mod similar celui în care este stabilită referința numelor proprii, printr-un act inițial de numire (printr-un botez – sau, în cazul termenilor care numesc genuri naturale, printr-un botez oarecum artificial).³ În al doilea rând, așa cum numele propriu Nixon referă la individul care are proprietatea esențială de a fi copilul părinților săi,

¹ Cu câteva excepții. Spre exemplu, cazul descripțiilor care referă la entități matematice: descripția „numărul natural care este rădăcina pătrată a lui 9” referă rigid la 3.

² Kripke [2001] p. 107.

³ „Cred că, în general, termeni pentru genuri naturale (de ex., animal, plantă și genuri chimice) își capătă referința în acest fel: substanța este definită drept genul instanțiat de către o anumită mostră, sau de către cea mai mare parte a ei.” (Kripke [2001] p. 113).

termenul de „tigru“ desemnează o specie cu anumite proprietăți esențiale. Spre deosebire de substanțele chimice precum aurul, în cazul cărora știința pare să fi stabilit cu certitudine ce anume le constituie esența, care sunt acele proprietăți care țin de însăși natura lor și pe care dacă nu le-ar avea, nu am mai putea vorbi de același gen de substanță, în cazul genurilor naturale biologice problema descoperirii exacte a proprietăților pe care indivizii trebuie să le manifeste pentru a aparține genului natural „tigru“ este una încă deschisă.

Kripke pare să sugereze că, deși descoperirea proprietăților pe care indivizii din natură trebuie să le posedate cu necesitate pentru a fi considerați tigri nu a fost realizată până în prezent, există, totuși, un fel de reper în ceea ce privește „locul“ în care trebuie căutată această esență: *structura internă* a indivizilor. În acest sens, Kripke apelează din nou la un test intuitiv, pornind de această dată nu de la o descripție definită (ca în cazul numelor proprii), ci de la definiția termenului „tigru“, în încercarea de a arăta că aceasta nu oferă nici condiții necesare, nici suficiente pentru ca un individ să aparțină unui astfel de gen natural.

Definiția de la care Kripke pornește este următoarea: „un tigru este o felină patrupedă carnivora mare, de culoare galben maroniu, cu dungi transversale negre și burtă albă“¹. Dacă fiind această definiție, ne vom întreba, în primul rând, în ce măsură un individ care nu respectă definiția de mai sus este cu necesitate un non-tigru. În aceeași măsură în care proprietatea victoriei electorale nu este una esențială pentru individul cunoscut la lumea actuală sub numele de Nixon, astfel încât descripția definită „individul care a câștigat alegerile în 1968“ nu este satisfăcută decât în mod contingent de Nixon – tot așa, susține Kripke, nici proprietățile enumerate în definiția de dicționar a tigrilor nu sunt esențiale pentru aceștia. Presupunând, de pildă, că am descoperi cumva că tigrii au de fapt trei picioare, și nu patru, cum se crede în mod obișnuit, nu am spune, întrucât conceptul nostru de tigru nu este instanțiat, că tigrii nu există. Dimpotrivă, intuitiv ar fi să spunem că, în ciuda opiniei anterioare, tigrii au *de fapt* trei picioare. Desigur, exemple similare se pot imagina pentru fiecare proprietate din lista de mai sus, astfel încât concluzia pe care o putem trage este că pot exista tigri care nu manifestă nici una dintre proprietățile enumerate. Acestea sunt, prin urmare, proprietăți contingente ale genului natural „tigru“.

„Mai departe – continuă Kripke – este adevărat că orice satisface această descripție din dicționar este în mod necesar un tigru? Mi se pare că nu. Să presupunem că descoperim un animal care, deși are toate semnalmentele externe ale unui tigru, așa cum le-am descris aici, are o structură internă complet diferită de aceea a unui tigru.“² În acest caz, animalul ar putea avea

¹ Kripke [2001] p. 101, definiție din *Shorter Oxford English Dictionary*.

² Idem, p. 102.

o structură internă identică cu aceea a unei reptile. Însă acest lucru ar trebui să fie suficient pentru a ne face să ne revizuim opinia inițială cum că am avea de a face cu un tigru, și am crede că este pur și simplu un soi de reptilă deghizată în piele de tigru, în ciuda faptului că individul respectiv ar manifesta toate proprietățile relevante din definiție.

S-ar părea așadar că dacă ne-am confrunta cu o situație în care structura internă se află într-un fel de contradicție cu structura externă, ar trebui să spunem, potrivit lui Kripke, că esențială pentru identitatea tigrilor ca tigri este structura internă, și nu cea externă. Mai mult, tot din *Numire și necesitate* aflăm că „ne putem imagina [...] că trebuie să existe o creatură care, deși are toate trăsăturile exterioare ale tigrilor, se deosebește de ei suficient din punct de vedere intern încât trebuie să spunem că nu este același gen de lucru. Ne putem imagina această creatură fără a ști ceva despre această structură internă – ce este această structură internă. Putem spune dinainte că folosim termenul „tigru” pentru a designa o specie și că orice nu aparține acestei specii, chiar dacă arată ca un tigru, nu este de fapt un tigru.”¹ Cu alte cuvinte, chiar fără a ști ce anume din structura internă a indivizilor contează mai exact ca proprietate esențială pentru apartenența lor la un anumit gen natural, Kripke este de părere că putem postula caracterul necesar al unora dintre aceste proprietăți interne. Deși cade în sarcina științei descoperirea esenței genurilor naturale biologice (în sens riguros), acest lucru nu pare să împiedice formularea unei teze potrivit căreia proprietățile esențiale ale genurilor naturale trebuie să fie un subset al proprietăților structurii interne.

Motivul pentru care Kripke optează pentru desemnarea structurii interne ca esență a genurilor naturale biologice este, poate, acela că, în cazul substanțelor chimice, oamenii de știință au reușit deja să le identifice esența și, într-adevăr, aceasta este dată în termenii unor proprietăți interne. În măsura în care analogia dintre genurile naturale chimice și cele biologice se susține, pare intuitivă ideea că și în situația acestora se va descoperi, în cele din urmă, un tip asemănător de proprietăți necesare. Poate că așa cum nu ne putem imagina o lume posibilă în care o substanță cu numărul atomic 79 să nu fie aur și, dimpotrivă, ca o substanță care nu are numărul atomic 79 să fie, totuși, aur – vom putea descoperi o astfel de proprietate riguros identificată, necesară pentru genurile naturale biologice. Sau, cel puțin, aceasta este părerea lui Kripke.

Înainte de a trece mai departe la secțiunea următoare, în care voi încerca să prezint câteva argumente pentru care cred că structura internă nu ar putea sta ca proprietate necesară pentru genurile naturale în general, și pentru cele biologice în special, trebuie subliniat faptul că, după toate aparențele, termenul „aur” (ca și alți termeni pentru genuri naturale, de altfel) este, în opinia lui Kripke, un designator rigid. Acesta ar designa, în toate lumile

¹ Ibidem.

posibile (în care substanța există) acea substanță a cărei esență este dată de numărul atomic 79, în același fel în care un nume propriu designează în mod rigid același individ, care păstrează, în toate situațiile contrafactice, proprietatea de a proveni dintr-un anumit spermatozoid și dintr-un anumit ovul.

Astfel, analogia dintre nume proprii și termenii care numesc genuri naturale devine și mai strânsă. Rămân totuși anumite rezerve legate de statutul proprietăților esențiale ale genurilor naturale și, în consecință, de statutul termenilor care numesc aceste genuri naturale.

III. GENURILE NATURALE ȘI STRUCTURA INTERNĂ

În *Internal Structure and Essence*,¹ A.C. Grayling oferă un argument extrem de plauzibil împotriva ideii că noțiunea de structură internă ca esență ar avea sens. Argumentul pleacă de la premisa (ușor de acceptat) că structura internă a unui organism este „imbricată”²: „tigrii sunt alcătuiți dintr-o anume configurare de organe interne și alte structuri fiziologice, care la rândul lor au o structură internă alcătuită din celule, care la rândul lor au o structură internă alcătuită din molecule... atomi... particule subatomice... și așa mai departe, poate, până la energia cuantică (și dincolo de ea?).”³ Având în vedere acest lucru, ne putem întreba, desigur, dacă diferitele niveluri (structurale) în termenii cărora putem descrie alcătuirea internă a unui organism sunt uniforme – adică există o corespondență între acestea, cu consecința că existența unor similarități între două organisme la unul dintre aceste niveluri este suficientă pentru a deduce existența unor similarități la toate celelalte niveluri între organismele comparate – sau dacă, dimpotrivă, ele sunt neuniforme.

Dat fiind faptul că Kripke nu ia în considerare acest aspect al structurilor interne, pare plauzibil să presupunem că alegerea sa ar fi aceea de a susține, inițial, că structura internă a indivizilor biologici este uniformă. Dacă acesta este cazul, deci dacă descrierea oricărui nivel al structurii este echivalentă cu descrierea oricărui alt nivel, atunci această uniformitate trebuie să se regăsească și la nivelul structurii externe. În fond, pare intuitivă ideea că, dacă între doi indivizi există puternice asemănări genetice, aceste asemănări de la nivelul genelor din cadrul structurii interne se vor regăsi și la cel al

¹ Grayling, A.C., *Internal Structure and Essence*; în „Analysis”, vol. 42, nr. 3, 1982.

² În terminologia lui Grayling, termenul este „nested”. Cred că termenul „imbricat” redă cel mai bine imaginea pe care acesta vrea să o redea cu privire la structura organismului, chiar dacă nu are și aceeași rezonanță în limba română.

³ Grayling [1982] p. 139: „tigers are composed of a certain arrangement of internal organs and other physiological structures, which in turn have an internal structure of cells, which in turn have an internal structure of molecules... atoms... subatomic particles... and so on, perhaps, to quanta of energy (and beyond?)”.

structurii externe.¹ Prin urmare, structurile observabile la nivelul structurii externe ar trebui să tranșeze chestiunea apartenenței individului la un gen natural sau altul, cu același grad de necesitate cu care ar face-o orice al nivel al structurii interne a acestuia. Astfel, în cazul în care considerăm că structura internă este uniformă, posesia unei anumite structuri externe ar constitui o proprietate esențială pentru un gen natural biologic. Acesta este însă un lucru pe care Kripke îl neagă atunci când afirmă că „am putea descoperi că tigrii nu au nici una dintre proprietățile prin care i-am identificat dintru început. Poate că nici unul nu este patruped, nici unul nu este galben maroniu, nici unul nu este carnivor, ș.a.m.d.”² Desigur, dacă proprietatea de a avea culoarea galben maroniu ar fi o proprietate esențială a tigrilor (așa cum sugerează acest argument bazat pe asumția uniformității structurii interne), atunci, în ciuda afirmației lui Kripke de mai sus, s-ar părea totuși că nu ne-am putea imagina o lume posibilă în care tigrilor le-ar putea lipsi această proprietate.

Dar, insistă Grayling, dacă structura externă ar fi o proprietate esențială a tigrilor, și dat fiind faptul că fiecare individ manifestă proprietăți fenotipice particulare, atunci ar trebui să fim de acord că, la limită, fiecare individ constituie propriul gen natural. Bineînțeles, acest rezultat este profund contraintuitiv.

Pentru a evita o astfel de concluzie, o alternativă ar fi aceea de a considera că esența, în acest caz, este o sumă logică (disjuncția neexclusivă) a proprietăților structurii interne. Nici această alternativă nu îi este însă disponibilă lui Kripke, în măsura în care asumăm uniformitatea nivelurilor structurii interne și în condițiile în care acesta contestă ideea că esența ar putea fi dată de o sumă a proprietăților observabile ale structurii externe. Prin urmare, este evident că Kripke nu poate pleca de la teza uniformității structurii interne fără a ajunge fie la consecințe extrem de contraintuitive³, fie la o noțiune pe care o respinge de la bun început. Neavând astfel la dispoziție opțiunea de a susține în mod consecvent că nivelurile structurii interne sunt uniforme, rezultă că acestea trebuie să fie neuniforme – ceea ce, desigur, ridică noi probleme.

Pentru a-l cita pe Grayling, ne putem imagina că „doi tigri au aceeași structură la toate nivelurile de la 1 la n , dar că diferă la celelalte niveluri. Care

¹ Vezi, de pildă, cazul gemenilor monozigoți, care împart același material genetic. În plus, acest argument a fost folosit de susținătorii conceptului biologic al speciilor (în special de Ernst Mayr) pentru a susține că asemănările morfologice observabile în structura externă a indivizilor reprezintă un indiciu al asemănărilor genetice dintre aceștia și, implicit, al existenței unei comunități reproductive care să asigure acest schimb genetic. (De exemplu, în Mayr, Ernst, *What Is a Species and What Is Not?*; „Philosophy of Science”, vol. 63, nr. 2, University of Chicago Press, 1996, sau Wheeler, Q. & Meier, R. (eds.), *Species Concepts and Phylogenetic Theory: A Debate*, Columbia University Press, New York, 2000).

² Kripke [2001] p. 102.

³ Revin aici la valoarea pe care Kripke o acordă intuiției în soluționarea diferitelor probleme filosofice.

este tigrul?”¹ Asumând deci neuniformitatea structurii interne, nu am putea decide la care dintre niveluri trebuie căutată esența genului natural, astfel încât ar fi neclar care dintre indivizii din exemplul lui Grayling ar aparține genului natural „tigrul” și care nu.

Acest argument urmărește să arate astfel că, în principiu, noțiunea de structură internă ca esență nu are sens. Deci, dacă poate fi vorba de o esență a genurilor naturale, atunci aceasta nu poate fi identificată cu (o parte din) structura internă a indivizilor din natură.

O altă cale de a ajunge, cred, la aceeași concluzie, este următoarea.

Ideea că dacă un individ nu are structura internă specifică tigrilor, însă manifestă aceleași proprietăți externe ale acestora (nu este de fapt un tigrul, ci doar un individ care seamănă cu un tigrul) – indiferent dacă știm sau nu care este această structură internă – are la bază presupuziția metafizică potrivit căreia există o esență obiectivă a genurilor naturale biologice care trebuie căutată în structura internă a indivizilor și, în plus, presupuziția că putem postula această esență independent de ceea ce cunoaștem în prezent despre structura internă, independent de faptul că, în principiu, ea ar putea transcende posibilitățile noastre de cunoaștere.

Nu este însă foarte clar cum, neștiind ce anume ar trebui să înțelegem prin „structură internă”, ne mai putem imagina *de fapt*, așa cum susține Kripke, că „trebuie să existe o creatură care, deși are toate trăsăturile exterioare ale tigrilor, se deosebește de ei suficient din punct de vedere intern încât trebuie să spunem că nu este același lucru.”² Față de ce anume, dacă nu cunoaștem aspectele relevante ale structurii interne, ar trebui să ne imaginăm această diferență „suficientă”? Ce înseamnă că între doi indivizi există deosebiri „suficiente” pentru a conchide că aparțin unor genuri naturale diferite?

În măsura în care nu avem aceste informații, oare ne putem imagina *cu adevărat* ce înseamnă că structura internă este criteriul care împarte lumea vie în genuri naturale, avem o intuiție clară cu privire la acest lucru? S-ar părea că tot ce reiese cu claritate de aici este postularea unei esențe a genurilor naturale, esență care există obiectiv, în mod independent de cunoașterea umană. Trimiterea la structura internă a organismului nu pare să sporească cu nimic apelul intuitiv al tezei lui Kripke. Or, în măsura în care argumentele lui Kripke în favoarea structurii interne ca esență a genurilor naturale se bazează tocmai pe caracterul intuitiv al unei serii de exemple, rămâne de discutat în ce măsură se mai poate susține că esența unui gen natural trebuie căutată în structura internă a indivizilor.

Apoi, merită făcute o serie de observații chiar și în legătură cu ideea postulării unei esențe (de orice fel). În primul rând, trebuie spus că, în timp ce chestiunea legată de identificarea acelor proprietăți anume care ar constitui

¹ Grayling [1982] p. 139: „Suppose two tigers have the same internal structure at all levels 1 to n, but differ thereafter. Which one is the tiger?”

² Kripke [2001] p. 102.

esența genurilor naturale este una decidabilă *a posteriori*, prin intermediul științei, existența unor esențe pare să fie, potrivit lui Kripke, ceva decidabil *a priori*.

În timp ce argumentele lui Grayling, prezentate mai sus, urmăreau să arate ce anume nu poate fi proprietatea esențială a genurilor naturale biologice (lăsând astfel posibilitatea ca o astfel de proprietate să existe totuși), cred că poate fi formulat un argument foarte convingător în sprijinul tezei că o astfel de esență obiectivă, ce așteaptă descoperirea noastră, nici nu poate să existe.

Un astfel de argument ar porni de la observația indiscutabilă a unei varietăți impresionante a structurilor morfologice, genetice, sau de altă natură a indivizilor lumii vii, fie ele interne sau externe. Dată fiind această variație a caracterelor, indivizii vor semăna întotdeauna între ei într-o măsură mai mare sau mică, fără să fie, poate, niciodată pe deplin evident cum am putea delimita populațiile din natură în baza unor criterii obiective, nearbitrare și cum, prin urmare, am putea formula un criteriu prin care să stabilim apartenența unei populații la un gen natural sau la altul. În măsura în care delimitarea nu este evidentă, nici măcar nu putem stabili care este extensiunea la care vrem să ne referim, spre exemplu, prin termenul de „tigru”. Întrucât există, la limită, posibilitatea unor cazuri indecidabile, va fi desigur neclar care vor fi proprietățile pe care membrii genului natural denumit astfel trebuie să le posede cu necesitate. Kripke însuși, în citatul de mai sus, face apel la diferențe „suficiente” între indivizi, ceea ce sugerează conștientizarea faptului că aceste diferențe sunt, de fapt, diferențe de grad.

Într-un alt pasaj din *Numire și necesitate*, Kripke afirmă că „dacă există două genuri de tigri care au ceva în comun, dar nu atât de mult cum am crezut, atunci poate că formează o familie biologică mai cuprinzătoare. Dacă nu au absolut nimic unul cu celălalt, atunci există de fapt două genuri de tigri. Toate acestea depind de istorie și de ce descoperim realmente.”¹ Dacă avem de a face cu doi indivizi care nu au absolut nimic în comun, cum spune Kripke, de ce ar mai trebui atunci să considerăm că vorbim de fapt de două genuri de *tigri*? Dacă nu au nimic în comun, ce îi face pe amândoi să poată fi numiți totuși *tigri*? Nu este foarte clar totodată nici de ce ar trebui să includem doi indivizi cu caractere doar parțial similare în cadrul aceleiași familii biologice (poate că nu au o descendență comună, ci au evoluat respectivele caractere în mod independent, fiind supuși unor presiuni evolutive similare: mediu asemănător, prădători, etc.) și nici, repet, ce înseamnă că aceștia au o serie de lucruri în comun, „dar nu atât de multe”. Astfel de probleme nu sunt niciodată ușor de tranșat și aproape întotdeauna soluția propusă lasă în afara genului natural un număr de indivizi pe care am dori să îi putem include și, invers, include indivizi despre care intuiția ne spune că nu ar trebui să facă parte din acel gen natural.

¹ Idem, p. 103.

Mai interesant, deși felul în care decidem în cele din urmă să împărțim lumea vie în genuri naturale depinde, într-adevăr, „de istorie și de ceea ce descoperim realmente“, el ar putea să nu reflecte modul în care natura este împărțită în mod obiectiv pentru că, așa cum sugerez, este cel puțin conceptibil ca o astfel de ordine obiectivă să nu existe pur și simplu. Aceasta este de altfel și poziția pe care unii dintre filosofii biologiei au susținut-o în fața dificultăților aparent insurmontabile de definire a unui concept unic de specie, de descoperire a unui criteriu în baza căruia să putem împărți întreaga lume vie în astfel de genuri naturale.¹

Desigur, faptul că noi nu am reușit să descoperim până în prezent care este esența genurilor naturale biologice sau faptul că nu putem descoperi acest lucru în principiu, nu demonstrează în vreun fel ceva despre natura fundamentală a lumii. Aceste considerații nu sunt în nici un fel suficiente pentru a face necesară vreo concluzie cu privire la teza metafizică potrivit căreia lumea nu ar fi împărțită în mod obiectiv în genuri naturale. Se poate foarte bine ca această varietate impresionantă a lumii vii să fie o simplă aparență și, de fapt, lumea să aibă o structură obiectivă, iar genurile naturale să aibă limite precise, date de esențe obiective (așa cum pare să susțină Kripke). Ceea ce se poate susține însă, pornind de la această diversitate observabilă, este că avem o îndreptățire în a susține că, în principiu, este conceptibil să nu existe acele proprietăți esențiale, asumate de Kripke. Totodată, este conceptibil ca, așa stând lucrurile, caracterul necesar al proprietăților avute în vedere pentru stabilirea apartenenței la un gen natural să depindă nu de ceva intrinsec în natura indivizilor, ci de interesele teoretice ale cercetătorilor care, în scopuri pragmatice, aleg să folosească mai mult sau mai puțin arbitrar anumite criterii pentru a împărți lumea vie în genuri naturale. Sugestia este deci aceea că am putea descoperi, dându-i dreptate lui Quine, că nu există astfel de proprietăți necesare ale lucrurilor și că ceea ce numim proprietăți necesare reflectă, de fapt, anumite interese umane.

O consecință importantă a discuției de mai sus este aceea că, dacă genurile naturale nu au o esență – precum cea considerată de Kripke, în termenii structurii interne sau de vreun alt tip - nu am mai putea susține despre termenii care desemnează genuri naturale că sunt designatori rigizi. Reluând puțin discuția despre nume proprii din secțiunea precedentă, în absența proprietăților necesare – care ar servi la identificarea aceluiasi obiect, individ sau gen natural în toate lumile posibile – singurele proprietăți pe care le-am mai putea atribui obiectului designat de nume ar fi cele accidentale, contingente. Or, așa cum am văzut, un designator care apelează la astfel de proprietăți (descripțiile definite, potrivit lui Kripke) nu poate referi în toate lumile posibile la unul și același obiect. Ar rămâne să conchidem, în

¹ Vezi, de exemplu, Dobzhanski, T., *Species of Drosophila*; în „Science“, nr. 177, 1972; Sokal, R. R., *The species Problem Reconsidered*; în „Systematic Zoology“, nr. 22, 1973; Mishler, B. D., *Species Are Not Uniquely Real Biological Entities*; în „Contemporary Debates in Philosophy of Biology“, Ayala, F. J. & Arp, R. (eds.), Blackwell, 2010.

acest caz, că termenul „tigru“ designează nonrigid un gen natural definit pe baza unor proprietăți contingente.

Pare cel puțin plauzibil că o stipulare în avans a *existenței* unor proprietăți esențiale ale genurilor naturale și, mai mult, o stipulare a *tipului* de proprietăți care ar putea conta ca esențiale nu este o strategie lipsită de slăbiciuni. Astfel, teza lui Kripke privind analogia dintre numele proprii și termenii care desemnează genuri naturale pare să se clatine, cel puțin atunci când vorbim despre genurile naturale biologice.

IV. CONCLUZIE

Am încercat să pun în discuție în lucrarea de față anumite aspecte legate de felul în care Kripke aborează, cu precădere în *Numire și necesitate*, problema genurilor naturale și am analizat în mod deosebit modul în care noțiunea de proprietate esențială se aplică într-un astfel de context. Poate că, în cazul genurilor naturale biologice, a pune problema proprietăților esențiale în termenii descoperirii lor – ca și cum acestea ar fi ceva obiectiv, care așteaptă ca noi să aflăm despre ele – este greșit. Dacă acela ar fi cazul, atunci descoperirile științifice în cazul biologiei ar constitui, după cum spune Kripke, „adevăruri necesare în cel mai strict sens posibil.“¹

Presupunând însă că genurile naturale biologice au esențe obiective, Kripke nu reușește să convingă până la capăt că tipul de proprietăți pe care știința trebuie să le caute și în rândul cărora le va descoperi, în cele din urmă, pe cele esențiale țin de structura internă a indivizilor care instanțiază genul natural. În lipsa unui criteriu obiectiv care să decidă care anume sunt deosebirile și asemănările de structură relevante pentru împărțirea lumii vii în genuri naturale, totul s-ar putea reduce, în ultimă instanță, la bunul plac al omului de știință.

Admițând, mai departe, că există proprietăți necesare ale genurilor naturale și că am putea obține o împărțire fără rest a lumii vii în astfel de genuri naturale – în așa fel încât toți indivizii să aparțină cel puțin și cel mult unui singur gen natural – tot nu ar rezulta cu necesitate că proprietățile respective țin de structura internă a indivizilor. Spre exemplu, esența genurilor naturale ar putea fi reprezentată de o proprietate relațională pe care o posedă indivizii, precum descendența comună, capacitatea de împerechere (cea ce nu presupune o identitate a structurilor organelor reproducătoare, ci doar o compatibilitate între acestea, compatibilitate care exprimă tot o proprietate relațională) și altele², iar nu de o proprietate structurală.

În măsura în care aceste considerații sunt corecte, analogia pe care Kripke o trasează între numele proprii și termenii care numesc genuri naturale nu se mai poate susține sub aspectul designării rigide.

¹ Kripke [2001] p. 105.

² Pentru o discuție în detaliu a acestor criterii de delimitare a speciilor, precum și a altora, vezi: Wheeler Q. & Meier R. (eds.), *Species Concepts and Phylogenetic Theory: A Debate*, Columbia University Press, New York, 2000.

BIBLIOGRAFIE:

- KRIPKE, Saul – *Numire și necesitate*; Tr. Mircea Dumitru, All, București, 2001.
- KRIPKE, Saul – *Identity and Necessity*; în „Philosophical Troubles“, Oxford University Press, vol. 1, 2011.
- GRAYLING, A.C. – *Internal Structure and Essence*; în „Analysis“, vol. 42, nr. 3, 1982.
- GRAYLING, A.C. – *An Introduction to Philosophical Logic*; Blackwell, 1997.
- HUGHES, Christopher – *Kripke: Names, Necessity, and Identity*; Clarendon Press, Oxford, 2004.
- MCGINN, Colin – *On the Necessity of Origin*; în „Journal of Philosophy“, vol. 73, nr. 5, 1976.
- WHEELER, Q. & MEIER, R. (eds.) – *Species Concepts and Phylogenetic Theory: A Debate*, Columbia University Press, New York, 2000.